

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Добрунік Тетяна Пилипівна

к.е.н., доцент

Вареник Роман Олександрович

студент

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

tdobrunik@gmail.com

Вступ. Витрати підприємства є тим індикатором, що показує, наскільки ефективно використовуються усі складові ресурсного потенціалу з метою отримання кінцевого фінансового результату. Саме витрати операційної діяльності є однією з вагомих складових формування фінансового результату підприємств національної економіки. Так, за даними державної служби статистики за результатами 2022 року фінансовий результат (сальдо), отриманий за усіма видами економічної діяльності, становив 46127,2 млн грн, тоді як у 2021 році цей показник становив 1119261,7 млн грн. [1]. Звичайно, що на загальну результативність підприємств у 2022 році вплинули фактори зовнішнього середовища, спричинені політико-економічною ситуацією в Україні. Проте, у контексті забезпечення достовірного визначення фінансового результату підприємств пріоритетним є обліково-інформаційне забезпечення формування операційних витрат.

Мета роботи. Метою є дослідження теоретико-методичних аспектів та надання рекомендацій щодо удосконалення обліково-інформаційного забезпечення операційних витрат для ефективного управління бізнес-процесами підприємств.

Матеріали та методи. Матеріалами роботи слугували публічна статистична інформація, наукові публікації провідних вчених у галузі облікового забезпечення

формування витрат вітчизняних підприємств, нормативно-правові акти України з обліку та оподаткування діяльності підприємств. При дослідженні даного питання були використані такі методи: теоретичне узагальнення, абстрактно-логічний підхід, системний підхід, порівняльний аналіз даних, логічне узагальнення.

Результати та обговорення. Підприємницькі витрати є невід'ємним елементом діяльності вітчизняних підприємств, оптимізація яких становить фундамент забезпечення конкурентних переваг. При впровадженні виробничо-господарської діяльності у підприємств будь-якого виду діяльності мають бути в достатньому обсязі необхідні ресурси, використання яких забезпечує технологічний процес та дозволяє отримувати економічні вигоди у майбутньому при реалізації виробленої продукції. Сучасні погляди зводяться до такої думки, що витрати підприємства – це спожиті матеріальні, трудові та інші ресурси в процесі виробництва та прийняття управлінських рішень щодо забезпечення ефективного розвитку. Досить ґрунтовно трактування категорії «витрати підприємства» сучасними науковцями визначається як «кількість використаних ресурсів, що були задіяні у процесі діяльності підприємства та відтворені в грошовому вимірнику для отримання прибутку, а також нарощення зобов'язань перед кредиторами та бюджетом» [2, с. 34]. Поряд з таким розумінням, Родіна О.В. зазначає, що: «витрати – це усі ресурси і фактори виробництва, що потребують обліку, виражені у грошовій формі, а також використані в процесі господарської діяльності для отримання фінансового результату і потрібні для його аналізу, прийняття управлінського рішення, а також є внутрішнім ціноутворюючим чинником» [3, с. 1182].

Як зазначають науковці, успішне функціонування підприємства в умовах трубулентності залежить від якісного інформаційного забезпечення менеджменту та реалізації ним ефективних стратегій управління. Насамперед, це стосується обліку витрат [4, с. 56].

Для забезпечення оптимізації операційних витрат необхідним є формування достовірної облікової інформації відповідно до управлінських потреб. Облікове

забезпечення операційних витрат передбачає їх розмежування за принципом їх функціональності та за економічними елементами. Функціональна ознака передбачає групування в обліковій системі витрат за окремими об'єктами. Такими об'єктами можуть бути окремі види виробництва продукції, окремі види виконаних робіт або наданих послуг, окремі операційні процеси (управління підприємством, збут або маркетингова діяльність та ін.). Групування за економічними елементами передбачає розподіл операційних витрат за матеріальними витратами, витратами на оплату праці, витратами, пов'язаними з використанням об'єктів необоротних активів у вигляді амортизацій та здійснення їх поточного ремонту, іншими операційними витратами.

Задля відображення у фінансовій звітності та визначення фінансового результату спочатку мають бути достовірно визнані витрати в системі обліку та звітності відповідно до Н(П)СБО 16 «Витрати» (рис. 1).

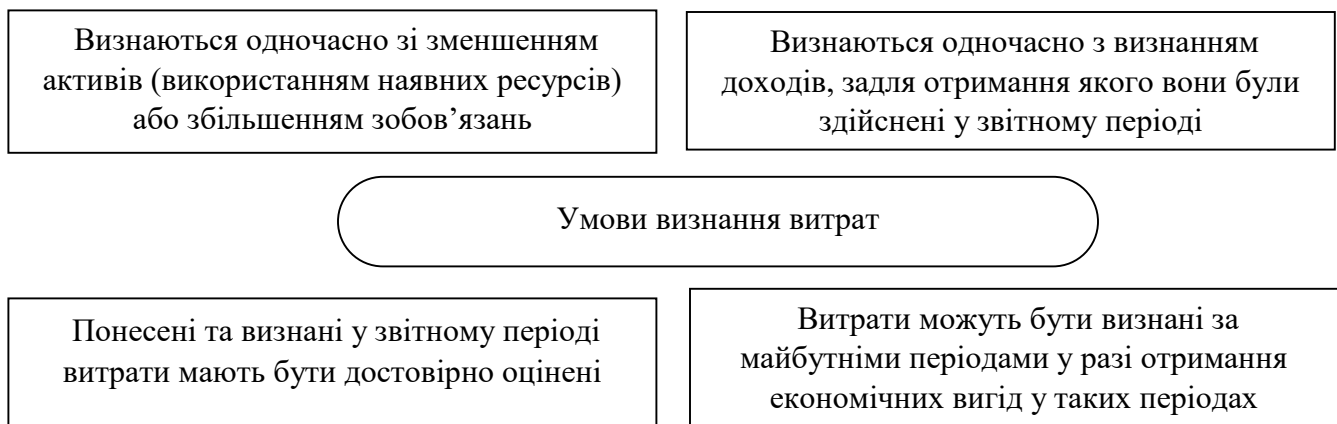

Рис. 1. Умови визнання витрат в обліковій системі

Джерело: складено за даними [5]

На суму визнаних витрат в обліковій системі здійснюють вплив та потребують достовірного облікового відображення наступні операції:

– формування первісної вартості товарно-матеріальних цінностей (виробничих запасів у промислових підприємств, товарів – у торговельних

підприємств тощо). Саме достовірно та правильно сформована первісна вартість буде в подальшому визнана як витрати, що сформували собівартість виробництва та реалізації та списані на фінансовий результат;

- визначення собівартості запасів при їх вибутті, тобто оцінка запасів з урахуванням обраного методу – ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості, ФІФО. Метод оцінки списання ТМЦ також вплине на суму витрат, що будуть визнані при формуванні фінансового результату;

- формування суми амортизаційних відрахувань, що визнаються витратами та відповідно впливають на балансову вартість необоротних активів (основних засобів, нематеріальних активів), які можуть в подальшому бути реалізовані через переведення їх до складу об'єктів операційної діяльності;

- формування суми резерву сумнівних боргів та гарантійних резервів, забезпечень, що враховуються при визнанні витрат та їх списанні на фінансовий результат.

Зазначені витрати операційної діяльності в обліку відображуються за принципом нарахування та відповідності отриманим доходам. А от у прибутковоподатковому обліку, тобто з метою формування бази для обчислення податку на прибуток, є своя специфіка включення витрат до звітнього податкового періоду. Тобто, не всі визнані в бухгалтерському обліку витрати звітнього періоду, які віднесені на фінансовий результат, можуть бути визнані в податковому законодавстві при обчисленні об'єкта оподаткування податком на прибуток. Ця специфіка реалізується через коригування фінансового результату на податкові різниці [6]. Головне правило включення витрат до бази оподаткування податком на прибуток:

- визнання всіх витрат, які дозволені для визнання НП(С)БО, зокрема через оцінки активів;

- своєчасний перегляд оцінок, зокрема щодо основних засобів – строк корисного використання, методи амортизації, ліквідаційна вартість;

– створення резервів та забезпечень відповідно до визначеної обліковою політикою методології;

– застосування принципу нарахування у всіх випадках, в т. ч. коли немає документів від контрагента.

Відображені на рахунках обліку та систематизовані в регістрах обліку операційні витрати надалі формалізуються у фінансовій звітності, а саме:

– за функціональним призначенням – у розділі 1 «Фінансові результати» форми 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;

– за економічними елементами – у розділі 3 «Елементи операційних витрат» форми 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» [7].

Слід зазначити, що у першому розділі «Фінансові результати» відображуються ті операційні витрати, що мали місце в системі обліку за принципом нарахування, тобто вони були понесені у процесі звітного періоду для отримання доходу саме цього звітного періоду. Ці витрати були списані на фінансовий результат підприємства у кінці звітного періоду. Такі витрати ще мають назву вичерпані або спожиті витрати. Підприємство вже отримало економічні вигоди від здійснення таких витрат саме у поточному звітному періоді. Також тут знаходять своє відображення витрати, які виникають за операціями, що супроводжують основну діяльність.

В третьому розділі «Елементи операційних витрат» знаходять своє відображення усі витрати, які були понесені підприємством у процесі основної операційної діяльності, яка пов'язана з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг, а також управлінням, маркетинговою діяльністю підприємства та утриманням об'єктів соціального призначення – власних дошкільних установ, заходів харчування тощо. Витрати за економічними елементами знайшли своє відображення на рахунках обліку відповідних об'єктів витрат, проте вони не всі були списані на фінансових результат за принципом нарахування та відповідності отриманим доходам. Це стосується насамперед витрат, які були віднесені на

виробництво продукції, яка ще не пройшла усі етапи технологічного процесу та не може бути зарахована до складу активів підприємства і принести економічні вигоди у поточному звітному періоді. Тобто операційні витрати знайшли своє місце у незавершеному виробництві та будуть відображені у активі балансу. Такі витрати мають ще назву неспожиті (невичерпані) – вони принесуть економічні вигоди у наступному звітному періоді, коли відбудеться визнання доходу від реалізації продукції (робіт). Отже, операційні витрати, які мають місце за функціональним призначенням та за економічними елементами, мають неоднакове тлумачення.

З метою ефективності обліково-інформаційного забезпечення операційних витрат підприємствам доцільно формувати внутрішні звіти, у яких буде подана деталізована інформація. Основними напрямками удосконалення облікового забезпечення формування операційних витрат мають стати такі:

- визначення переліку змінних та постійних витрат з урахуванням особливостей виробничо-технологічних процесів на підприємстві;
- обґрунтування класифікації операційних витрат відповідно до управлінських потреб та податкових корегувань в системі оподаткування;
- впровадження інструментів аналітичного обліку для виявлення тенденцій стану та зміни витрат за економічними елементами та за функціональним призначенням;
- встановлення алгоритму формування та перевірки управлінських звітів, їх співставності з інформацією, що відображується у фінансовій звітності та співвідноситься з інформацією для потреб оподаткування.

Висновки Отже, операційні витрати виступають як основний фактор виробничо-технологічного процесу у вигляді використаних ресурсів задля отримання прибутку від впровадження підприємницької діяльності. Облікове забезпечення формування операційних витрат на підприємствах має відповідати загальноприйнятим принципам обліку та звітності, які регламентовані нормативно-правовими актами України. З метою удосконалення облікового відображення

підприємству можна запропонувати провести додаткову деталізацію операційних витрат за їх функціональним призначенням – обґрунтування класифікації операційних витрат відповідно до управлінських потреб та податкових корегувань в системі оподаткування.

Список літератури

1. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 08.02.2023).
2. Педченко Н.С., Тітенко Л.В., Мілька А.І, Артюх-Пасюта О.В., Тітенко Ю.А. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2023. Випуск 1 (107). С. 29-36. URL: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-1-4> (дата звернення 22.12.2023)
3. Родіна О.В. Сучасні підходи до визначення сутності категорії «витрати» *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 1181-1185
4. Міценко Н.Г., Бачинський В.І., Кузьмінська К.І. Теоретичні та практичні аспекти технологічного процесу обліку виробничих витрат промислового підприємства. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 67. С 55-59.
5. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку URL: <https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/> (дата звернення 19.12.2023).
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI, / Верховна Рада України. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 22.12.2023)
7. Про затвердження методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ міністерства фінансів України від 28.03.2013. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13> (дата звернення 22.12.2023).